

УДК: 378.147:316.74:159.942

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-10\(40\)-1699-1714](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-10(40)-1699-1714)

Караман Ольга Володимирівна кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри української мови, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, <https://orcid.org/000-0002-5662-4395>

Даукшас Лайма Вікторівна аспірантка четвертого року навчання, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, <https://orcid.org/0009-0006-5306-4384>

Тарасенко Тетяна Владиславівна аспірантка другого року навчання, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, <https://orcid.org/0009-0006-3433-5038>

АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА ТА ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ДІЄВІ ЧИННИКИ ГАРМОНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація. Статтю присвячено аналізу феноменів «академічна культура» та «емоційний інтелект» як дієвих чинників гармонізації освітньо-наукового середовища. На основі критичного огляду сучасних праць українських і зарубіжних дослідників уточнено змістові виміри академічної культури (цінності, норми, етичні стандарти, моделі поведінки, традиції та комунікативні практики), а також концептуалізовано емоційний інтелект у межах моделей Дж. Майєра і П. Саловейя, Д. Гоулмана та Р. Бар-Она. Методологія дослідження поєднує аналіз і синтез джерел, порівняльно-зіставний підхід, концептуальне моделювання та елементи контент-аналізу нормативних документів. Результати студіювання засвідчують, що академічна культура зумовлює визначення нормативно-ціннісних меж функціонування університету, водночас задіяння емоційного інтелекту суб'єктів освітнього процесу сприяє практичній реалізації індивідуально-психологічних механізмів (самоусвідомленість, саморегуляція, емпатія, соціальні навички), а також формує довіру, взаємоповагу та стійкість академічної спільноти. Обґрунтовано прикладний інструментарій інтегрування емоційного інтелекту в академічну культуру: тренінги й коучинг, соціально-емоційне навчання (SEL), розвиток культури академічного письма та фахового мовлення, менторські програми, практики асертивної

комунікації. У статті зміст поняття «академічна культура» схарактеризовано як потужний емоційний ресурс, який об'єднує учасників наукової спільноти, особливо в кризовий період забезпечує стійкість системи, оскільки підтримує базові цінності – чесність, відповідальність, взаємоповагу, взаємопідтримку, взаємодопомогу. Наголошено, що стрижневим складником академічної культури науковця, а відтак і його професійної компетентності, є культура фахового мовлення, яка в умовах сьогодення набуває виняткового значення у процесі підготовки майбутніх фахівців різнопрофільного спрямування. Термінне поняття «емоційний інтелект» потлумачено як невід'ємний складник культури фахового мовлення, що зумовлює сформованість у представників академічної спільноти уміння комунікувати з людьми у сфері професійної діяльності, здатність контролювати емоції, вибудовувати стратегію ефективного фахового діалогу й міжособистісної взаємодії в освітньо-науковому середовищі. Констатовано, що дослідник має високий рівень емоційного інтелекту, а відтак і культури фахового мовлення, якщо здатен керувати процесом комунікації, враховуючи індивідуальні, соціальні та культурологічні риси співрозмовника; здатен оцінювати, контролювати та ефективно керувати власними емоціями й емоціями членів академічної спільноти; проявляти емпатію та співчуття, вміє добирати лексичні ресурси для комунікації; володіє знаннями про академічний етикет та дотримується його.

Зазначено, що синергія академічної культури та емоційного інтелекту є стратегічним ресурсом підвищення якості освіти й наукової діяльності, особливо в умовах воєнних і глобальних викликів; окреслено перспективи подальших емпіричних досліджень ефекту емоційного інтелекту на дотримання норм доброчесності й результативність університетської взаємодії.

Ключові слова: академічна культура; емоційний інтелект; академічна доброчесність; культура фахового мовлення; професійне мовлення; мовленнєва компетентність; соціально-емоційні компетентності; культура наукової комунікації; університетська спільнота; гармонізація освітньо-наукового середовища.

Karaman Olga Volodymyrivna Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Ukrainian Language, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, <https://orcid.org/000-0002-5662-4395>

Daukshas Laima Viktorivna PhD student (fourth year), Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, <https://orcid.org/0009-0006-5306-4384>

Tarasenko Tetiana Vladyslavivna PhD student (second year), Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, <https://orcid.org/0009-0006-3433-5038>

ACADEMIC CULTURE AND EMOTIONAL INTELLIGENCE AS EFFECTIVE FACTORS IN HARMONIZING THE EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC ENVIRONMENT

Abstract. The article is devoted to the analysis of the phenomena of academic culture and emotional intelligence as effective factors in the harmonization of the educational and scientific environment. Based on a critical review of recent Ukrainian and international research, the semantic dimensions of academic culture have been clarified (values, norms, ethical standards, behavior patterns, traditions, and communicative practices), and emotional intelligence has been conceptualized within the models of J. Mayer and P. Salovey, D. Goleman, and R. Bar-On. The research methodology combines analysis and synthesis of sources, a comparative approach, conceptual modeling, and elements of content analysis of regulatory documents. The results demonstrate that academic culture determines the normative and value boundaries of university functioning, while the application of emotional intelligence by educational actors supports the practical implementation of individual psychological mechanisms (self-awareness, self-regulation, empathy, social skills) and fosters trust, mutual respect, and resilience within the academic community. The article substantiates a set of applied tools for integrating emotional intelligence into academic culture: training and coaching, social and emotional learning (SEL), development of academic writing and professional language culture, mentoring programs, and assertive communication practices. The concept of academic culture is characterized as a powerful emotional resource that unites members of the academic community and, especially in times of crisis, ensures the resilience of the system by upholding fundamental values such as honesty, responsibility, mutual respect, support, and assistance. It is emphasized that a core component of academic culture, and therefore of professional competence, is professional language culture, which is of exceptional importance in the training of future specialists in various fields. The term emotional intelligence is interpreted as an integral element of professional language culture that determines the ability of members of the academic community to communicate effectively in professional contexts, control emotions, and build strategies for effective professional dialogue and interpersonal interaction in the educational and scientific environment. It is stated that a researcher demonstrates a high level of emotional intelligence and, consequently, professional language culture if they are able to manage the

communication process taking into account individual, social, and cultural characteristics of the interlocutor; to evaluate, control, and effectively manage their own emotions and those of the academic community; to demonstrate empathy and compassion; to select appropriate lexical resources for communication; and to adhere to academic etiquette. It is concluded that the synergy of academic culture and emotional intelligence is a strategic resource for improving the quality of education and research, particularly in wartime and under global challenges. Prospects are outlined for further empirical research on the impact of emotional intelligence on academic integrity compliance and the effectiveness of university interaction.

Keywords: academic culture; emotional intelligence; academic integrity; professional language culture; professional speech; speech competence; social and emotional competencies; academic communication culture; university community; harmonization of the educational and scientific environment.

Постановка проблеми. Сучасна система вищої освіти перебуває на етапі докорінних трансформацій, зумовлених її реформуванням, а також запитами й потребами мінливого соціуму. Інтегрування у європейський освітній простір, війна в Україні та глобальні виклики створюють нову реальність, у якій проблема формування академічної культури та розвитку емоційного інтелекту набувають особливої гостроти. У широкому діапазоні наукового дискурсу терміне поняття «академічна культура» розглядають як систему норм, цінностей і практик, що регулюють поведінку науковців, викладачів і студентів. Водночас поняття «емоційний інтелект» різногалузові дослідники донедавна асоціювали переважно з індивідуальною рисою особистості, здатністю її усвідомлювати й осмислено регулювати власні емоції.

Аналіз і синтез дослідницьких пошуків динамічного ХХІ століття дає змогу констатувати, що з-поміж значної частини науковців сформувалася думка, що означені феномени – «академічна культура» та «емоційний інтелект» – взаємопов'язані. Відтак взаємозв'язок і взаємозумовленість їх створюють умови для якісно нового рівня гармонізації освітньо-наукового середовища, оскільки саме емоційний інтелект сприяє формуванню системи цінностей академічної культури, надає їм практичного виміру під час взаємодії викладачів, студентів і дослідників.

В умовах нестабільного сьогодення надважливою функцією освітньо-наукової галузі є підвищення стресостійкості представників її спільноти, адже гармонійне освітньо-наукове середовище стає запорукою розвитку інтелектуального потенціалу українського суспільства, індикатором рівня професійного розвитку й конкурентоспроможності фахівця, що в умовах

національних викликів набуває виняткової актуальності як потужний чинник безпеки та відновлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти проблеми формування академічної культури в освітньо-науковому середовищі обґрунтовано в працях українських (О. Кравченко, І. Забіяка, В. Романюк, І. Пак, О. Семенов, Н. Акіпіна, Г. Хоружий та ін.) і зарубіжних науковців (Т. Бечер, П. Троулер, П. Мендоса, Дж. Бергер та ін.), в яких виокремлено й описано основні характеристики складників досліджуваного феномену, експериментально підтверджено значення їх для сучасних університетських спільнот. Зміст поняття «емоційний інтелект» як складник академічної культури донині залишається на периферії наукового пошуку, оскільки дослідники різних галузей розглядають його здебільшого як індивідуальну якість особистості, що полягає в здатності індивіда осмислено регулювати власні емоції, а відтак потребує наукового аналізу, обґрунтування й екстраполявання в освітній процес закладів вищої освіти в нових соціокультурних умовах.

Мета статті – обґрунтувати функційний потенціал емоційного інтелекту особистості для викладацької та наукової діяльності, а також взаємозв'язок феноменів «академічна культура» та «емоційний інтелект» як дієвих чинників гармонізації освітньо-наукового середовища закладу вищої освіти.

Реалізація зазначеної мети передбачає виконання таких **завдань**:

- проаналізувати змістове наповнення поняття «академічна культура» й окреслити його значення для сучасного університетського середовища;
- виокремити інструментарій оптимального інтегрування емоційного інтелекту в академічну культуру;
- визначити перспективні напрями дослідження проблеми у контексті практичного впровадження виокремленого інструментарію в освітньо-наукове середовище університету.

Виклад основного матеріалу. У процесі аналізу й синтезу проведених психолого-педагогічних досліджень, власних спостережень з'ясовано, що академічна культура не може бути сформована швидко або адміністративними рішеннями. Це результат поступової й тривалої еволюції, яка відбувається через постійну комунікацію, рефлексію та спільний досвід університетської громади. Саме тому її розвиток нерозривно пов'язаний із практиками академічної доброчесності й академічної етики, які об'єктивно стають підґрунтям для якісної освіти та довіри в академічному середовищі. Згідно з Кодексом академічної доброчесності НАЗЯВО (з внесеними у 2025 році змінами) основоположними цінностями

академічної культури визначено доброчесність, прозорість, довіру, професіоналізм, відповідальність [8, с. 1-2].

Студіювання багатовимірного поняття «академічна культура» віддзеркалено у значній кількості праць, а також спеціальних досліджень українських (Н. Акіпіна, І. Забіяка, М. Вовк, О. Кравченко, В. Романюк, І. Пак, О. Семенов, Г. Хоружий та ін.) і зарубіжних науковців (Т. Бечер, П. Троулер, П. Мендоса, Дж. Бергер та інші), що вочевидь увиразнює його значущість для сучасної університетської практики, яка функціонує в умовах конкуренції, перенасичення ринку праці фахівцями споріднених професій.

З позиції Г. Хоружого, академічна культура – це фундаментальний складник функціонування вищих закладів освіти, що має не лише декларативне значення, а й практичну дієвість. Автор підкреслює, що академічна культура охоплює систему цінностей і принципів, зокрема: академічну свободу, автономію університету, студентоцентризм, соціальну відповідальність вищої освіти та етичні засади діяльності академічної спільноти [16, с. 12].

Академічна культура у сучасному розумінні постає як багатовимірне явище, що поєднує ціннісні орієнтири, норми поведінки та організаційні практики університетського життя. Слушною вважаємо позицію різногалузевих дослідників, що академічна культура є багатограним феноменом, який відображає сукупність норм, традицій, цінностей і поведінкових моделей, характерних для освітньо-наукової спільноти, а також передбачає обов'язковість таких функційно зумовлених складників, як:

➤ академічна доброчесність, невід'ємними компонентами якої визначено чесність у навчанні й дослідженнях, відмова від плагіату, достовірність даних, відповідальність за результати наукової праці;

➤ етичні стандарти, що передбачають взаємоповагу, дотримання академічної свободи, толерантність до різних наукових позицій і культурних відмінностей;

➤ культура наукової комунікації, маркерами якої є здатність коректно, логічно й зрозуміло викладати думки у писемній та усній формах, володіння жанрами академічного письма, уміння вести дискусію без переходу на особистості;

➤ традиції та символи, що охоплюють ритуали університетського життя, наукові конференції, захисти дисертацій, урочисті події, що формують відчуття належності до академічної спільноти.

У контексті сучасних реалій академічну культуру доцільно розглядати як потужний емоційний ресурс, який об'єднує учасників наукової спільноти. У кризові часи (зокрема під час війни) саме вона забезпечує

стійкість системи, оскільки підтримує базові цінності – чесність, відповідальність, взаємоповагу, взаємопідтримку, взаємодопомогу. Стрижневим складником академічної культури науковця, а відтак і його професійної компетентності, є культура фахового мовлення, яка в умовах сьогодення набуває виняткового значення у процесі підготовки майбутніх фахівців різнопрофільного спрямування.

У дефініційному діапазоні академічної культури поняття «культура фахового мовлення» репрезентує її важливу компоненту – культуру наукової комунікації, яка охоплює академічне письмо, академічну грамотність та моделі поведінки (емоційний інтелект), за допомогою яких науковець репрезентує результати наукового пошуку, викладає свої думки за допомогою фахового інструментарію. Свого часу український педагог В. Сухомлинський зазначав, що «завдяки мові людині стають доступні найрізноманітніші джерела, що живлять емоційну, інтелектуальну й вольову сфери її духовного життя» [15, с. 319]. Він стверджував, що розвиток мови безпосередньо впливає на формування інтелектуального складника особистості. На його думку, розвиток культури мовлення – це недооцінений метод особистісного розвитку людини, в якому «вбачається лише вузько практична мета» [15, с. 319]. Ця думка та попередньо проаналізовані визначення науковців мовознавчої та інших галузей увиразнюють культуру фахового мовлення не лише як систему правил, що формує мовленнєвий портрет сучасного фахівця, а й як ознаку розвиненого емоційного інтелекту, духовного розвитку, соціального дозрівання та високої загальної культури особистості.

Проблему культури фахового мовлення у різні періоди досліджено в працях українських лінгвістів та лінгводидактів (Н. Бабич, В. Бадер, З. Бакум, О. Біляєв, М. Вашуленко, В. Вітюк, Н. Голуб, О. Горошкіна, Т. Гороховська, І. Гуменна, Н. Дика, О. Дуке, Р. Дружененко, О. Караман, С. Караман, Л. Кравець, Л. Мацько, Л. Овсієнко, С. Омельчук, Л. Паламар, М. Пентилюк, О. Пономарів та ін.).

За визначенням Л. Мацько і Л. Кравець, загальна культура мовлення – це «свідчення особистісного рівня кожної особистості, того, яку вона створює навколо себе вербальну комунікативну ситуацію, мовну ауру, що формує мовний смак чи несмак» [9, с. 7]. Відтак у контексті професійного мовлення представника освітянської галузі доцільно підкреслити, що рівень мовленнєвої культури мовця свідчить про рівень його фаховості та належної компетентності.

Н. Бабич культуру фахового мовлення тлумачить у таких змістових контекстах: 1) усвідомлене сприйняття мови як засобу не лише комунікації, а й пізнання, репрезентації (називання) об'єктів дійсності й змісту думки, як

способу звернення до адресата, встановлення з ним контакту, вираження волі мовця, почуттів і емоцій, творення образу світу і людини; 2) фахово зорієнтований синтез граматичних норм і варіантів слововживання, синтаксичної організації фрази, побудови текстів, що забезпечують мовне (усне й писемне) оформлення процесу і результатів праці у відповідній галузі професійної діяльності [1, с. 5].

Л. Овсієнко характеризує культуру фахового мовлення особистості як показник «сформованості системи професійних знань, комунікативних умінь і навичок, ціннісних орієнтацій, загальної гуманітарної культури, інтегральних показників культури мовлення, необхідних для якісної професійної діяльності» [7, с. 26-27].

Принагідно зауважимо, що термінне поняття «культура фахового мовлення» репрезентує не лише мовознавчу й лінгводидактичну галузі, а й значну кількість різногалузевих сегментів сучасної науки.

У контексті правоохоронної діяльності Т. Гороховська визначає культуру професійного мовлення як ознаку цілісності особистості та фундаментальний складник фахової культури, що виражається у володінні нормами літературної мови, характеризується якісними комунікативними ознаками та «позитивним особистісним ставленням фахівця до мовленнєвої діяльності як складової успішної професійної самореалізації» [3, с. 6].

І. Гуменна розглядає означене поняття у контексті професійної діяльності фахівця медичної галузі й тлумачить культуру фахового мовлення як: 1) комунікативну взаємодію, що є запорукою розв'язання проблем комунікації, забезпечення досягнення мети спілкування та рушієм взаєморозуміння між суб'єктами комунікації; 2) вміння ефективно, доречно та комунікативно виправдано послуговуватися мовою як інструментом спілкування між адресантом і адресатом задля досягнення комунікативної мети; 3) багаторівневу інтегральну якість особистості, що містить у собі когнітивні, емоційні та поведінкові особливості; 4) показник сформованості системи фахових знань, комунікативної компетентності, ціннісних орієнтацій, емоційного інтелекту та рівня загальної культури, необхідної для провадження якісної професійної діяльності [4, с. 43-44].

Теоретичні узагальнення, зроблені під час опрацювання окресленого сегмента досліджуваного феномену в спеціальній літературі, дають змогу констатувати, що передусім культуру фахового мовлення визначають як дотримання усталених мовних норм, свідоме та цілеспрямоване використання мови як інструменту для передання фахових знань, обміну досвідом і формування особистісного іміджу в науковій та професійній сферах.

Вочевидь, це один із пріоритетних складників іміджу науковця, що забезпечує його конкурентоспроможність і дає змогу йому розв'язувати професійні обов'язки завдяки вмінню раціонально спілкуватися та співпрацювати з представниками різних інституцій та спільнот.

Дослідники культури фахового мовлення виокремлюють чотири аспекти її вияву: *нормативність* (дотримання правил усного та писемного фахового мовлення); *адекватність* (вміння структуровано, чітко та зрозуміло висловлювати експертну думку); *естетичність* (вміння доречно використовувати експресивно-стилістичні засоби мовлення задля збагачення та увиразнення професійного мовлення); *поліфункціональність* (вміння послуговуватися мовою в різних комунікативних ситуаціях) [14, с. 120].

Культура мовлення фахівця прикметна такими якісними комунікативними ознаками, як: *правильність* (відповідність актуальним мовним нормам, що діють у мовній системі), *змістовність* (глибоке осмислення теми та змісту висловленого), *логічність* (лаконічне, логічне та послідовне викладення думок; цілісність смислових, структурних, інтонаційних та експресивних зв'язків у мовленні), *точність* (відповідність вжитих слів їх мовним значенням; глибина знань й ерудиція мовця, обґрунтованість його думок і наведених фактів), *доречність* (здатність глибоко та повно оцінити мовну ситуацію; добір мовних засобів відповідно до мовленнєвої ситуації), *виразність* (вміння влучно заценувати на найважливіших конструктах висловлення), *багатство* (використання різноманітних засобів вираження думок; добре розвинений активний словниковий запас) та *чистота* (нормативна вимова та відсутність нелітературних елементів у мовленні) [10, с. 53-57; 13, с. 36-37].

Аналіз змісту поняття «культура фахового мовлення», що перебуває у науковому обігу, а також визначальних ознак культури фахового мовлення уможливають висновок, що мовленнєва культура науковця має спільні характеристики з академічними письмом та граматиною, а отже, рівень культури фахового мовлення мовця визначає й рівень його академічної культури. Тож якщо фахівець граматично правильно, послідовно, логічно, структуровано, доречно, обґрунтовано викладає власні думки, репрезентує наукові доробки та здатен фахово комунікувати з представниками різногалузевих наукових спільнот, є підстави стверджувати, що він володіє академічними компетентностями й має належний рівень академічної культури.

Водночас зауважимо, що академічна культура – це комплексна система, що охоплює, зокрема, й культуру наукової комунікації, а культура фахового мовлення як її складник має тісний зв'язок із емоційним

інтелектом, адже здатність розуміти й контролювати емоції, керувати комунікативним процесом та підтримувати конструктивну бесіду, незважаючи на обставини мовлення, – надважливий компонент мовленнєвої культури сучасного фахівця.

На нашу думку, емоційний інтелект у нових соціально-економічних умовах доцільно розглядати як невід’ємний складник культури фахового мовлення, що зумовлює сформованість у представників академічної спільноти уміння комунікувати з людьми у сфері професійної діяльності, здатність контролювати емоції, вибудовувати стратегію ефективного фахового діалогу й міжособистісної взаємодії в освітньо-науковому середовищі.

Науковець виявляє високий рівень емоційного інтелекту, а відтак і культури фахового мовлення, якщо він: здатен керувати процесом комунікації, враховуючи індивідуальні, соціальні та культурологічні риси співрозмовника; вміє ввічливо та доброзичливо спілкуватися з оточенням, незалежно від комунікативної ситуації; здатен оцінювати, контролювати та ефективно керувати власними емоціями й емоціями інших людей, проявляти емпатію та співчуття; вміє дібрати лексичні ресурси для комунікації; володіє знаннями про академічний етикет та дотримується його. Дослідження психологів, наші спостереження переконують, що досягнення комунікативної мети, як і особистісний імідж представника академічної спільноти, почасти залежить саме від рівня розвитку емоційного інтелекту як дієвого чинника для створення сприятливого освітньо-наукового середовища, де раціонально співпрацюють члени університетських структур на засадах довіри й рівноправного партнерства, розробляють інтелектуальну продукцію дослідницького характеру, дбаючи про позитивний рейтинг академічної установи.

Термінне поняття «емоційний інтелект» отримало наукове визнання у 1990-і роки завдяки працям Дж. Майєра та П. Саловейя, які визначили його як здатність ідентифікувати, розуміти та управляти емоціями [20].

Подальший розвиток і належну популяризацію означений термін здобув у працях Д. Гоулмана, який переконливо аргументував, що успіх людини залежить не лише від рівня IQ, а й від уміння управляти емоціями, вибудовувати стосунки та взаємодіяти з соціумом.

Дослідник Д. Гоулман виокремив і науково обґрунтував п’ять ключових складників емоційного інтелекту, зосібна:

- самоусвідомленість – здатність розуміти власні емоції та їхній вплив на поведінку;
- саморегуляцію – уміння управляти емоціями, уникати імпульсивних реакцій;

- самотивацію – внутрішню цілеспрямованість, прагнення досягати результатів;
- емпатію – здатність розуміти емоції інших людей;
- соціальні навички – уміння налагоджувати конструктивні стосунки, співпрацювати [5, с. 92-94].

Р. Бар-Он свого часу потлумачив емоційний інтелект як інтегративну здатність до адаптації й соціалізації, виокремлюючи п'ять субкомпонентів: саморозуміння, комунікативний потенціал, адаптаційні здібності, анти-стресовий потенціал і загальний настрій [17, с. 15].

Сучасні дослідження науковців підтверджують, що емоційний інтелект є динамічним утворенням, яке забезпечує ефективну комунікацію, адекватну самооцінку, позитивне мислення й лідерські якості. Попри певну різновекторність у тлумаченнях, більшість позицій учених суголосні в твердженні, що емоційний інтелект охоплює два ключові аспекти – уміння керувати власними емоціями та створювати позитивний емоційний клімат під час взаємодії з іншими.

За нашими спостереженнями, в освітньо-науковому середовищі емоційний інтелект має специфічні індикатори, а саме: для представників професорсько-викладацької спільноти це здатність зберігати емоційну рівновагу під час складних дискусій, мотивувати студентів, налагоджувати партнерські взаємини; для здобувачів вищої освіти – уміння контролювати стрес під час іспитів чи виступів на конференціях, підтримувати командну роботу, толерантно сприймати критику, дотримуватись академічної культури.

Доцільно зауважити, що, незважаючи на різну природу досліджуваних феноменів, вони взаємно підсилюють один одного. Академічна культура зорієнтована на формулювання ціннісних орієнтирів, водночас потенціал емоційного інтелекту спонукає до пошуку ефективних інструментів для їхньої реалізації у практиці щоденної взаємодії академічних спільнот. До прикладу, принцип академічної доброчесності реалізується ефективніше тоді, коли науковець здатен усвідомлювати власні мотиви (самоусвідомленість) і протистояти спокусі спростити завдання через плагіат (саморегуляція). Толерантність до різних наукових поглядів можлива завдяки емпатії та набутим соціальним навичкам. Відтак розвиток емоційного інтелекту дає змогу «оживити», зробити практично дієвими норми академічної культури, репрезентовані у поданій нижче таблиці, зміст якої віддзеркалює логіку взаємозв'язку означених феноменів із прогнозуванням спільного результату в процесі практичної реалізації стратегії формування академічної культури в освітньо-науковому середовищі.

Таблиця 1

**Взаємозв'язок академічної культури й емоційного інтелекту
в гармонізації освітньо-наукового середовища**

Компонент	Академічна культура	Емоційний інтелект	Спільний результат (гармонізація)
Сутність	Система цінностей, норм, традицій і правил поведінки академічної спільноти	Здатність ідентифікувати, розуміти та регулювати власні й чужі емоції	Єдність нормативної та емоційної складових академічного життя
Цінності	Академічна свобода, доброчесність, професіоналізм, відповідальність, повага	Самоусвідомленість, емпатія, саморегуляція, мотивація, соціальні навички	Атмосфера довіри, взаємоповаги та етичності у науково-освітньому просторі
Функції	Формує правила наукової та освітньої взаємодії; задає стандарти якості освіти й досліджень	Забезпечує ефективну комунікацію, адаптацію, стресостійкість, командну роботу	Зменшення конфліктів, підвищення якості співпраці, розвиток партнерства
Механізм реалізації	Кодекси доброчесності, інституційні хартії, традиції університетського життя, культура наукової комунікації	Рефлексія, тренінги з розвитку EI, академічний коучинг, SEL-практики	Практична реалізація академічних норм у щоденній діяльності викладачів і студентів
Роль у кризових умовах	Підтримка єдності академічної спільноти, збереження ціннісної основи освіти	Забезпечення психічної стійкості та здатності до конструктивної взаємодії	Стійкість освітньо-наукової системи, здатність до відновлення й розвитку

Репрезентовані в таблиці складники (сутність, цінності, функції, механізми реалізації, роль у кризових умовах) доцільно розглядати, на наш погляд, як унаочнену систему взаємозв'язків академічної культури й

емоційного інтелекту, а також стратегічний орієнтир у гармонізації освітньо-наукового середовища, інтегрування нормативно-ціннісних засад університетського життя з психологічними ресурсами особистості, необхідними для адаптації, стійкості та конструктивної взаємодії. У кризових умовах (зокрема воєнного стану) ця єдність стає запорукою збереження комфортного освітнього простору, розвитку інтелектуального потенціалу та підвищення ефективності наукової діяльності. Експериментальні дослідження психологів підтверджують, що інтегрування емоційного інтелекту в академічну культуру доцільно впроваджувати через різні інструменти, як-от: тренінги з розвитку емоційного інтелекту, які допомагають студентам і викладачам опановувати техніки рефлексії, управління стресом, ненасильницького спілкування; академічний коучинг, коли викладач у ролі коуча допомагає студентам ставити цілі, бачити ресурси та не знецінювати труднощі, що водночас поєднує академічну культуру відповідальності з розвитком мотивації; соціально-емоційне навчання (SEL), що передбачає інтеграцію практик SEL у навчальні курси й допомагає формувати у студентів емпатію, командні навички, здатність до асертивної поведінки; культуру фахового мовлення, зорієнтовану на розвиток навичок академічного спілкування, зокрема вміння висловлювати емоційно врівноважену позицію, уникати агресивної риторики, підтримує атмосферу взаємоповаги; менторські програми, зорієнтовані на дієве наставництво у науці не лише для транслявання знань, а й на реалізацію емоційно підтримувальної стратегії у міжособистісній взаємодії. Крім того, в умовах воєнного стану особливої ваги набуває асертивна поведінка представників академічної спільноти, яка дає змогу поєднувати повагу до інших з відстоюванням власної наукової позиції без агресії.

Висновки. Академічна культура та емоційний інтелект – це два взаємопов'язані чинники гармонізації освітньо-наукового середовища. Академічна культура зумовлює формування ціннісно-нормативного підґрунтя, водночас емоційний інтелект забезпечує індивідуально-психологічні механізми реалізації цих норм.

Розвинений емоційний інтелект у студентів, викладачів і науковців сприяє підвищенню рівня академічної доброчесності, підвищує якісний рівень наукової комунікації та формує атмосферу довіри й взаємоповаги. В умовах війни та глобальних викликів поєднання цих двох феноменів виступає стратегічним ресурсом стійкості освітньо-наукової системи. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в студіюванні впливу емоційного інтелекту на дотримання норм академічної культури, а також розроблення програм інтегрованого формування академічних і соціально-емоційних компетентностей у студентів, викладачів і дослідників-початківців.

Література:

1. Бабич Н. Д. Культура фахового мовлення: навчальний посібник. Чернівці: Книги – XXI, 2006. 496 с.
2. Вовк М. Феномен академічної культури у сучасному науково-освітньому просторі: методологічний вимір. *Вісник Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття»*. 2020. №2. С. 54-60. DOI: [https://doi.org/10.35387/ucj.2\(2\).2020.54-60](https://doi.org/10.35387/ucj.2(2).2020.54-60) (дата звернення: 24.10.2025).
3. Гороховська Т. В. Формування культури професійного мовлення майбутніх працівників органів внутрішніх справ: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук: 13.00.04. Хмельницький, 2007. 20 с.
4. Гуменна І. Р. Комунікативна компетентність як одна зі складових професійної культури майбутніх лікарів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2013. Вип. 29. С. 42-45. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/377> (дата звернення: 21.10.2025).
5. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Харків: Віват, 2019. 512 с.
6. Дерев'янка С. П. Емоційний інтелект як чинник соціально-психологічної адаптації особистості до студентського середовища: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук: 19.00.05. Київ, 2009. 23 с.
7. Доброскок І. І., Овсієнко Л. М. Організація сучасної ділової комунікації: навчальний посібник для студентів ВНЗ. Переяслав-Хмельницький: «Видавництво КСВ», 2015. 446 с.
8. Кодекс академічної доброчесності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2025/07/Додаток-6-Кодекс-академічної-доброчесності-ред-від-24.06.2025> (дата звернення: 19.10.2025).
9. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови. Київ: Видавничий центр «Академія», 2007. 360 с.
10. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спрямування: навчальний посібник. Київ: Каравела, 2005. 352 с.
11. Носенко Е. Л., Коврига Н. В. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції: монографія. Київ: Вища школа, 2003. 126 с.
12. Пак І. В. Академічна культура українського студентства: фактори формування та особливості прояву: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук: 22.00.04 / Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Харків, 2019. 251 с.
13. Пентилюк М. І., Маруніч І. І., Гайдаєнко І. В. Ділове спілкування та культура мовлення: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 224 с.
14. Старунова А. Л. Культура української фахової мови. Види і жанри професійного спілкування. *Література та культура Полісся. Серія «Філологічні науки»*. 2018. Вип. 93, № 11. С. 118-124. DOI: <https://doi.org/10.31654/2520-6966-2018-11f-93> (дата звернення: 18.10.2025).
15. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. / Т. 1: Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості; Духовний світ школяра; Методика виховання колективу. Київ: Радянська школа, 1976. 654 с.
16. Хоружий Г. Ф. Академічна культура: цінності та принципи вищої освіти. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2012. 320 с.
17. Bar-On R. The Bar-On model of emotional-social intelligence (ESI). *Psicothema*. 2006. Vol. 18. 13-25. URL: <https://www.psicothema.com/pdf/3271.pdf> (дата: 19.10.2025).

18. Becher T, Trowler P. R. Academic tribes and territories: intellectual enquiry and the culture of disciplines (2nd ed.). Buckingham: Open University Press / SRHE, 2001. 238 p.
19. Brackett M. A., Rivers S. E., Salovey P. Emotional intelligence: Implications for personal, social, academic, and workplace success. *Social and Personality Psychology Compass*. 2011. Vol. 5 №1, 88–103. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2010.00334.x> (дата звернення: 20.10.2025).
20. Mayer J. D., Salovey P., Caruso D. R. Emotional intelligence: Theory, Findings, and Implication. *Psychological Inquiry*. 2004. Vol. 15 №3, 197-215. DOI: https://doi.org/10.1207/s15327965pli1503_02 (дата звернення: 18.10.2025).
21. Mendoza P., Berger J. B. Academic Capitalism and Academic Culture: a Case Study. *Education Policy Analysis Archives*. 2008. Vol. 16 №23, 1-24. DOI: <https://doi.org/10.14507/epaa.v16n23.2008> (дата звернення: 20.10.2025).

References:

1. Babych, N. D. (2006). *Kultura fakhovoho movlennia: navchalnyi posibnyk [Professional speech culture: study guide]*. Chernivtsi: Knyhy - XXI [in Ukrainian].
2. Vovk, M. (2020). Fenomen akademichnoi kultury u suchasnomu naukovy-osvitnomu prostori: metodolohichniy vymir [The phenomenon of academic culture in the current scientific and educational space: the methodological dimension]. *Visnyk Kafedry YUNESKO «Neperervna profesiina osvita XXI stolittia» – UNESCO Chair Journal Lifelong Professional Education in the XXI Century*, 2, 54-60. Retrieved from [https://doi.org/10.35387/ucj.2\(2\).2020.54-60](https://doi.org/10.35387/ucj.2(2).2020.54-60) [in Ukrainian].
3. Horokhovska, T. V. (2007). Formuvannia kultury profesiinoho movlennia maibutnikh pratsivnykiv orhaniv vnutrishnikh sprav [The forming of the professional speech culture of future officials of domestic affairs institutions]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Khmelnytskyi: NADPSU [in Ukrainian].
4. Humenna, I. R. (2013). Komunikatyvna kompetentnist yak odna zi skladovykh profesiinoy kultury maibutnikh likariv [Communicative competence as one of the components of the professional culture of future physicians]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu: Seriya: Pedagogika. Sotsialna robota – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Pedagogy. Social Work*, 29, 42-45. Retrieved from <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/377> [in Ukrainian].
5. Goleman, D. (2019). *Emotsiyni intelekt [Emotional intelligence]*. Kharkiv: Vivat [in Ukrainian].
6. Derevyanko, S. P. (2009). Emotsiyni intelekt yak chynnyk sotsialno-psykholohichnoi adaptatsii osobystosti do studentskoho seredovyshcha [Emotional Intelligence as a factor of the Social-Psychological Adaptation Personality to the Student Ambience]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: Institute of Social and Political Psychology, Academy of Pedagogical sciences of Ukraine [in Ukrainian].
7. Dobroskok, I. I., & Ovsienko, L. M. (2015). *Orhanizatsiia suchasnoi dilovoi komunikatsii: navchalnyi posibnyk dlia studentiv VNZ [Organization of modern business communication: study guide for university students]*. Pereyaslav-Khmelnytskyi: KSV [in Ukrainian].
8. Kodeks akademichnoi dobrochesnosti Natsionalnoho ahentstva iz zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity [Code of Academic Integrity of the National Agency for Higher Education Quality Assurance]. Retrieved from <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2025/07/Додаток-6-Кодекс-академічної-доброчесності-ред-від-24.06.2025> [in Ukrainian].

9. Matsko, L. I., & Kravets, L. V. (2007). *Kultura ukraïnskoi fakhovoi movy [Culture of Ukrainian Professional Language]*. Kyiv: Akademiia Publishing Center [in Ukrainian].
10. Matsiuk, Z., & Stankevych, N. (2005). *Ukrainska mova profesiinoho spriamuvannia: navchalnyi posibnyk [Ukrainian language for professional purposes: study guide]*. Kyiv: Karavela [in Ukrainian].
11. Nosenko, E. L., & Kovryha, N. V. (2003). *Emotsiïnyi intelekt: kontseptualizatsiia fenomenu, osnovni funktsii [Emotional intelligence: conceptualization of the phenomenon, main functions]*. Kyiv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].
12. Pak, I. V. (2019). *Akademichna kultura ukraïnskoho studentstva: faktory formuvannia ta osoblyvosti proiavu [Academic culture of Ukrainian students: factors of formation and features of manifestation]*. *Candidate's thesis*. Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University [in Ukrainian].
13. Pentyliuk, M. I., Marunych, I. I., & Haidaienko, I. V. (2011). *Dilove spilkuvannia ta kultura movlennia: navchalnyi posibnyk [Business communication and speech culture: study guide]*. Kyiv: Tsentri uchbovoi literatury [in Ukrainian].
14. Starunova, A. L. (2018). *Kultura ukraïnskoi fakhovoi movy. Vydy i zhanry profesiinoho spilkuvannia [Ukrainian professional language culture. Types and genres of professional communication]*. *Literatura ta kultura Polissia. Seriia «Filolohichni nauky» – Literature and Culture of Polissya. Series «Philology Research»*, 93(11), 118-124. Retrieved from <https://doi.org/10.31654/2520-6966-2018-11f-93> [in Ukrainian].
15. Sukhomlynskyi, V. O. (1976). *Vybrani tvory: v 5 t. / T. 1: Problemy vykhovannia vsebichno rozvynenoi osobystosti; Dukhovnyi svit shkoliara; Metodyka vykhovannia kolektyvu [Selected works: in 5 vols. / Vol. 1: Problems of educating a comprehensively developed personality; The spiritual world of a schoolchild; Methods of educating a team]*. Kyiv: Radianska shkola [in Ukrainian].
16. Khoruzhyi, H. F. (2012). *Akademichna kultura: tsinnosti ta pryntsypy vyshchoi osvity [Academic culture: values and principles of higher education]*. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan [in Ukrainian].
17. Bar-On, R. (2006). The Bar-On model of emotional-social intelligence (ESI). *Psicothema*, 18, 13-25. Retrieved from: <https://www.psicothema.com/pdf/3271.pdf> [in English].
18. Becher, T., & Trowler, P. R. (2001). *Academic tribes and territories: intellectual enquiry and the culture of disciplines (2nd ed.)*. Buckingham: Open University Press / SRHE [in English].
19. Brackett, M. A., Rivers, S. E., & Salovey, P. (2011). Emotional intelligence: Implications for personal, social, academic, and workplace success. *Social and Personality Psychology Compass*, 5(1), 88-103. Retrieved from: <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2010.00334.x> [in English].
20. Mayer, J. D., Salovey, P., & Caruso, D. R. (2004). Emotional intelligence: Theory, Findings, and Implication. *Psychological Inquiry*, 15(3), 197-215. Retrieved from: https://doi.org/10.1207/s15327965pli1503_02 [in English].
21. Mendoza, P., & Berger, J. B. (2008). Academic Capitalism and Academic Culture: a Case Study. *Education Policy Analysis Archives*, 16(23), 1-24. Retrieved from: <https://doi.org/10.14507/epaa.v16n23.2008> [in English].